

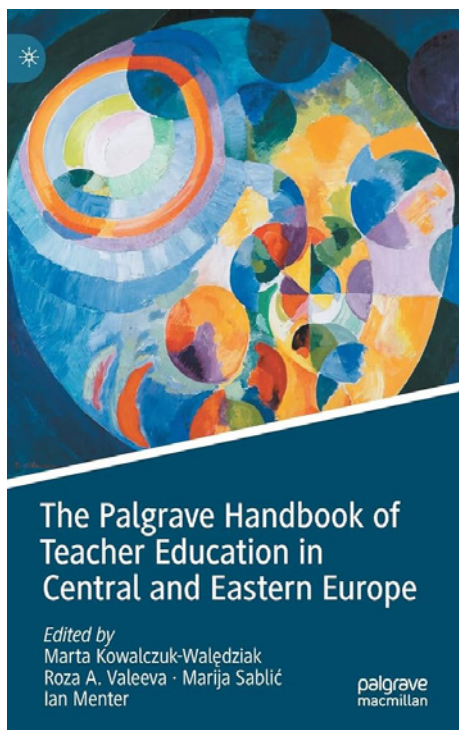
Prikaz knjige
UDK 377.8(4-11)(048)
Primljeno: 22.10.2023.

Kowalczuk-Wałędziak, M., Valeeva, R. A., Sablić, M. & Menter, I (EDS) (2022); The Palgrave Handbook of Teacher Education in Central and Eastern Europe. Palgrave Macmillan

Ovaj će prikaz predstaviti knjigu *The Palgrave Handbook of Teacher Education in Central and Eastern Europe* čiji su urednici Marta Kowalczuk-Wałędziak sa Sveučilišta u Białystoku u Poljskoj, Roza A. Valeeva s Kazanskog saveznog sveučilišta u Rusiji, Marija Sablić sa Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku i Ian Menter sa Sveučilišta Oxford u Ujedinjenom Kraljevstvu. Knjiga je objavljena 2022. u izdanju Palgrave Macmillana.

Knjigu *The Palgrave Handbook of Teacher Education in Central and Eastern Europe* možemo okarakterizirati kao svojevrsni priručnik koji pruža sveobuhvatan, znanstveni pregled obrazovanja učitelja u Srednjoj i Istočnoj Europi. Vremenski period koji je obuhvaćen analizom i opisom pojedinih sustava obrazovanja učitelja 21 europske zemlje (Češke, Mađarske,

Poljske, Slovačke, Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Kosova, Sjeverne Makedonije, Slovenije, Crne Gore, Rumunjske, Bugarske, Litve, Latvije, Estonije, Rusije, Bjelorusije, Moldavije i Ukrajine) je vrijeme od pada komunizma, odnosno od 1989. do danas. Priručnik je podijeljen u šest poglavlja: Uvod, Višegradaska skupina zemalja, Balkan, Baltik, Istočna Europa i Zaključak.

U Uvodu urednici opisuju kako potrebu za ovakvim ostvarenjem vide u sustavnom osiguravanju kvalitete obrazovanja učitelja koje je postavljeno i kao primarni cilj obrazovnih politika i reformi mnogih zemalja diljem svijeta. Naglasak je na zemljama obuhvaćenim ovim priručnikom zbog složenih političkih, socio-ekonomskih, kulturnih i obrazovnih transformacija na njihovim prostorima u posljednje vrijeme. Takve promjene sa sobom posljedično nose i reforme školstva, a urednici se pitaju poživaju li one na čvrstim dokazima istraživanja ili modernim ideologijama kapitalizma, neoliberalizma i globalizacije. Ovaj priručnik donosi odgovore na ta pitanja te širi znanja o obrazovnim politikama i praksama kroz tri pravca. Opisuje se sustav obrazovanja učitelja u posljednja tri desetljeća u Srednjoj i Istočnoj Europi, donosi analizu reformi obrazovanja i njihove učinke na strukturu i organizaciju obrazovanja učitelja te pruža kritičko promišljanje ovih pitanja iz različitih perspektiva. U Uvodu saznajemo kako knjiga ove tematike, a koja bi obuhvaćala navedeno geopolitičko područje, ne postoji te u tome možemo iščitati njezinu važnost. Čitajući ovaj dio djela, posebno sam zapamtila navod urednika kako cilj nije dokazati vrijednost istočnoeuropskih sustava obrazovanja učitelja, u usporedbi sa zapadnoeuropskim, nego ponuditi jedinstvenu perspektivu kroz koju će svaku zemlju predstaviti znanstvenici (učitelji) koji žive i rade u samome sustavu i geopolitičkom kontekstu kojega istražuju, o kojemu pišu i koji predstavljaju u sljedećim poglavljima.

S obzirom na slična kulturno-povijesna obilježja i geopolitički položaj, države su podijeljene u četiri skupine, odnosno poglavlja: Višegradaska skupina (Češka, Mađarska, Poljska, Slovačka), Balkan (Albanija, BiH, Hrvatska, Srbija, Kosovo, Sjeverna Makedonija, Slovenija, Crna Gora, Rumunjska i Bugarska), Baltik (Litva, Latvija, Estonija) i istočnoeuropske zemlje (Rusija, Bjelorusija, Moldavija i Ukrajina). Svako od navedena četiri središnja poglavlja nudi čitateljima sustavan, detaljan, ali i zanimljiv pogled na razvoj, mogućnosti i izazove koji su se pojavili tijekom dugoročnih, često radikalnih, reformi u obrazovanju učitelja pojedine zemlje. Ono što im je svima zajedničko jest jednostranačko političko okruženje do kraja 80-ih godina 20. stoljeća tijekom kojih je obrazovni sustav bio zapostavljen i stavljen u službu promicanja političkih ideja. Posljedično tome, neovisnost učitelja i njihova sloboda kreiranja odgojno-obrazovnog procesa bila je gotovo nepostojeća.

U drugome poglavlju dobiva se uvid u obrazovne reforme i ono što su one donijele Češkoj, Mađarskoj, Poljskoj i Slovačkoj. Autori opisuju kako su se reforme događale u fazama, što je koja od njih ishodila i ostavila za sobom. Navode se uočeni pozitivni pomaci u obrazovnim sustavima, ali i ono što je detektirano kao nedovoljno dobro i što je potrebno mijenjati ili doraditi. U Češkoj su to primjerice nedostatak stručne podrške i niska ulaganja u obrazovni sustav, a u Poljskoj potreba

za modernizacijom obrazovnog procesa u cjelini. U predstavljanju većine zemalja zastupljenih u ovome djelu, pa tako i u Višegradskoj skupini, opisani su izazovi, promjene i benefiti koji su se dogodili prilikom prelaska i usklađivanja sveučilišta s Bolonjskim procesom. Uglavnom se naglašava sustav izjednačavanja na europskoj razini iz kojega proizlazi daleko veća mogućnost mobilnosti svih dionika akademske zajednice, odnosno studenata – budućih učitelja i njihovih profesora, kroz programe kao što je primjerice Erasmus.

Posebnosti obrazovnih sustava zemalja Balkana opisane su u trećem poglavlju, a pod zajednički im nazivnik možemo staviti brojne izazove s kojima se susreću. Primjerice, u Albaniji je to pretjerano uplitanje politike u modernizaciju obrazovanja učitelja, u Hrvatskoj izostanak suradnje unutar odgojno-obrazovne okomice (škole, sveučilišta, Ministarstvo, Agencija), u Bosni i Hercegovini nedovoljna usklađenost s Bolonjskim procesom, a u Crnoj Gori nedostatak usmjerenosti prema učiteljskim kompetencijama.

Baltičke zemlje, odnosno obrazovanje litavskih, latvijskih i estonskih učitelja te njegove posebnosti, opisane su u četvrtom poglavlju. I ovdje su reforme polazišna točka. Nakon političkih previranja i dobivene samostalnosti Litva je izgradila svoj obrazovni sustav na četiri temeljna načela: humanizmu, demokraciji, predanosti svojoj kulturi i pluralnosti te obnovi. Unatoč tomu, postoje problemi koji opterećuju sustav, a jedan od vodećih je nedostatak visokokvalificiranih nastavnika. Razlog tome može se pronaći u niskom društvenom statusu same profesije. Za razliku od njihove situacije, Estonija uspješne rezultate Programa za međunarodno ocjenjivanje učenika (PISA) pripisuje, između ostaloga, upravo poboljšanjem društvenog statusa učitelja. Latvija pak opisuje kako se kod njih prekretnica u obrazovanju učitelja dogodila uvođenjem kompetencija globalnog građanstva u isti.

Posljednja skupina zemalja koje su opisale svoje obrazovne sustave su one istočnoeuropske. Moguće je iščitati kako se kod njih najveće promjene događaju posljednjih desetak godina, no i dalje postoje brojne neusklađenosti s europskim standardom, odredbama UNESCO-a kao i nepostojanje vanjskih akreditacija pedagoških institucija. U ovim je zemljama, kao i u velikoj većini ostalih zastupljenih u ovoj knjizi, zajedničko veliko nezadovoljstvo učitelja svojim socijalnim i društvenim statusom iz čega proizlazi i smanjena motivacija.

Kada se u knjizi koristi sintagma obrazovanje učitelja, podrazumijeva se početna priprema/obrazovanje učitelja, ali i kontinuirani profesionalni razvoj odnosno permanentno stručno usavršavanje. Potonje navedeno iziskuje visoki stupanj motivacije koja izostaje iz brojnih opisanih razloga (npr. nedovoljno autonomije i slobode, zastarjeli didaktički materijali i neopremljenost, niska primanja i sl.). Dio zemalja upravo u tome vidi problem zašto sustav sporo napreduje.

U Zaključku urednici sintetiziraju napisano i daju pregled na sadašnjost, prošlost i budućnost obrazovanja učitelja u istočnoj i srednjoj Europi. Kroz osam točaka koncizno donose zaključak kako se u djelu može iščitati bogatstvo različitosti, utjecaj globalizacije, europskih integracija, ali i komunističkog nasljeđa, veza između obrazovanja i ekonomskog i kulturnog razvoja te značenje socijalnog statusa učitelja. Posebno naglašavaju važnost nastavka ovakvih međunacionalnih i komparativnih studija obrazovanja učitelja kako bi se shvatio vlastiti kontekst i na temelju toga gradio napredak obrazovnog sustava.

Kroz četiri poglavlja ove je knjige opisano kako su tri desetljeća reformi obrazovanja utjecala na sustave obrazovanja učitelja u srednjoj i istočnoj Europi. Autori tih poglavlja analiziraju reformske aktivnosti otkrivajući njihove paradokse, socio-kulturna i politička uplitanja, identificiraju dominantne trendove, prakse i pristupe te predlažu poželjne promjene. Upravo ta poglavlja pružaju okvir za razumijevanje složenih reformskih procesa jer su napisana iz perspektive svake zemlje i onih koji su u same reforme na neki način bili uključeni. Razumijevanje sustava obrazovanja učitelja iz višestrukih perspektiva prepoznajem kao jednu od ključnih vrijednosti ovoga djela. Ukoliko se vodimo time da je obrazovanje učitelja temelj napretka svakoga društva u cjelini, onda ova knjiga daje veliki doprinos razumijevanju i razvoju sustava obrazovanja.

Čitajući ovu knjigu imamo priliku uvidjeti i osvijestiti razlike i sličnosti, suvremene obrazovne politike, strukture, prakse, trendove i probleme obrazovanja učitelja 21 europske zemlje u svjetlu bolonjskih reformi, politika visokog obrazovanja Europske unije i procesa globalizacije. Ovo ostvarenje izvanredan je doprinos istraživačkoj literaturi u području komparativne pedagogije i temelj za neke buduće i možebitne scenarije promjena u obrazovanju učitelja koji su temelj razvoja i napretka cjelokupne društvene zajednice.

Marija Lesandrić